STAJALIŠTA

Nametanje neradne nedjelje može dovesti do kršenja vjerskih sloboda vjernika kojima ona nije dan odmora

Jasmin Milić

Nije svim vjerskim zajednicama nedjelja dan odmora. U Hrvatskoj postoji židovska zajednica koja, sukladno četvrtoj Božjoj zapovijedi, svetkuje subotu. Toga su uvjerenja i adventisti, koji su uredili svoje odnose s Vladom Republike Hrvatske i putem Ugovora, te im se jamči slobodna subota. Islamski vjernici na glavnu se tjednu molitvu okupljaju u petak, te su tom prigodom dužni prekinuti svaki posao

Hrvatska je sekularna država koja nema državnu crkvu i u kojoj su sve vjerske zajednice jednakopravne (Ustav Republike Hrvatske, čl. 40, 41) pa, sukladno tome, i njihovi pripadnici imaju jednaka prava na svoje vjerske obrede, te privatno prakticiranje vjere, uključujući i pravo na svetkovanje pojedinih blagdana.

No, bez obzira na činjenicu da u Hrvatskoj *de iure* ne postoji državna crkva, očito je na različitim područjima kako Rimokatolička crkva, kao većinska crkva hrvatskoga naroda, uživa privilegiju *de facto* državne crkve.

Osim zajedničkih kršćanskih blagdana poput Božića i Uskrsa (na žalost, mnogi još ne razumiju da ti blagdani nisu samo rimokatolički pa će se nerijetko u povodu tih blagdana u javnim medijima čuti čestitanje Božića ili Uskrsa samo rimokatolicima, iako ih u isto vrijeme slave i protestantske crkve), za državne blagdane proglašeni su i neki isključivo rimokatolički blagdani, poput Tijelova.

Prošle se godine Rimokatolička crkva uključila u kampanju za proglašenje neradne nedjelje, što je rezultiralo i Zakonom o trgovini kojim se regulirala zabrana rada trgovina nedjeljom. Primjena toga zakona, na početku ove godine, dovela je do prave zbrke i nezadovoljstva velikoga broja građana.

Ostaje pitanje jesu li se tim zakonom uistinu zaštitila vjerska prava građana Republike Hrvatske.

Nije nedjelja dan odmora svim vjerskim zajednicama

Nesporno je da svakome čovjeku treba jednodnevni tjedni odmor. To je biblijski princip koji je reguliran i četvrtom Božjom zapovijedi (U rimokatoličkom dekalogu zapovijed o tjednom odmoru je treća).

No, nije svim vjerskim zajednicama nedjelja dan odmora. U Hrvatskoj postoji židovska zajednica koja, sukladno četvrtoj Božjoj zapovijedi, svetkuje subotu. Toga su uvjerenja i adventisti, koji su uredili svoje odnose s Vladom Republike Hrvatske i putem Ugovora, te im se jamči slobodna subota. Islamski vjernici na glavnu se tjednu molitvu okupljaju u petak, te su tom prilikom dužni prekinuti svaki posao.

Nametanje nedjelje kao neradnoga dana može dovesti do kršenja vjerskih sloboda onih vjernika kojima nedjelja nije dan odmora. Stoga bi Zakon o radu trebao definirati

Zakon o radu trebao bi definirati obvezni jednodnevni tjedni odmor bez navođenja dana (sadašnji Zakon predviđa nedjelju) za svakoga radnika, bez obzira na kojem se radnom mjestu nalazio (a ne samo za trgovce), a vjernicima omogućiti da svoj tjedni odmor realiziraju sukladno svojim uvjerenjima

obvezni jednodnevni tjedni odmor bez navođenja dana (sadašnji Zakon predviđa nedjelju) za svakoga radnika, bez obzira na kojem se radnom mjestu nalazio (a ne samo za trgovce), a vjernicima omogućiti da svoj tjedni odmor realiziraju sukladno svojim uvjerenjima. Svakako, svima onima kojima je nedjelja uistinu dan odmora, treba omogućiti prakticiranje njihove vjere. Primjena toga bi se uređivala navođenjem tjednoga dana odmora radnika u ugovor o radu i dosljednim njegovim provođenjem.

Činjenica je da u nekim crkvama opada broj posjeta nedjeljnim bogoslužjima. No, neradna nedjelja nametnuta zakonom neće bitno promijeniti situaciju na tom području.

Hoće li uistinu hrliti u crkve

Mogli smo ovih dana gledati i slušati na televiziji komentare građana glede primjene neradne nedjelje. Oni koji su se na to pozitivno osvrnuli uglavnom su govorili o odlaženju na vikend, zajedništvu obitelji i sl. Malo je njih spomenulo odlazak u crkvu.

Koliko će se posjet crkvenim bogoslužjima nedjeljom povećati, vidjet će se u sljedećim nedjeljama. Hoće li uistinu ljudi hrliti u crkve, ili vrijeme provesti u traženju otvorene trgovine, te kada ju nađu, provesti dobar dio vremena u redu za kruh ili sl.?!

Hoće li trgovci, slobodni od rada nedjeljom, pohađati crkvu? Oni koji su je dosad pohađali, vjerojatno hoće, oni koji to nisu činili dosad, najvjerojatnije, primjenom toga zakona neće doživjeti obraćenje.

Nedjelja je, za većinu kršćana, tjedno sjećanje na Kristovo uskrsnuće. Starozavjetni propisi o šabatu, odnosno o subotu, nisu prenijeti na nedjelju. No, svakako je nedjelja s vremenom poprimila i obilježja dana odmora, s obzirom na to da se toga dana okuplja vjernička zajednica.

Pohvalno je da toga dana vjernici posjećuju bogoslužja svojih crkava, te da provedu vrijeme s obitelji.

To isto pravo trebaju imati i pripadnici onih vjerskih zajednica kojima nedjelja nije dan odmora već neki drugi dan.

Ne nametati svima isti dan

No kako će, na primjer, pripadnik židovske ili adventističke vjerske zajednice, koji rade u trgovini, tražiti slobodnu subotu kada je ne može nadoknaditi radnom nedjeljom?!

Poteškoće za te vjernike su moguće.

Modernom čovjeku definitivno je potreban tjedni odmor, kako u duhovnom tako i u tjelesnom smislu. O tjednom se odmoru treba govoriti, za njega se treba boriti, treba ga i zakonom definirati, i omogućiti njegovo provođenje, no nije dobro svima nametati isti dan.

Mi, vjerski službenici, sa svoje strane trebamo učiniti sve da ljudima posvijestimo značenje dana odmora, i motivirati ih da ga posvećuju Bogu, obitelji i bližnjima.

Pravi pokazatelj zrele demokracije

Poštivanje manjina, pa tako i različitih vjerskih zajednica, pokazatelj su zrele demokracije.

Stoga se i prilikom reguliranja vjerskih blagdana ili tjednog neradnog odmora, zakonom, treba imati na umu da je Hrvatska multikulturalna, multietnička i multireligijska zemlja, i da će, približavanjem Europi, to sve više biti.

Stoga je neradna nedjelja za vjernike kojima je ona uistinu dan odmora, nužna, no reguliranje neradne nedjelje zakonom nije dobro i može ugroziti vjerske slobode u Republici Hrvatskoj.

Autor je magistar znanosti, senior Protestantske reformirane kršćanske crkve u Republici Hrvatskoj.

Tko vara svoju državu ili je za liječenje ili za zatvor

Željko Mataja

Nitko pametan i ne pomišlja da postoji društvo bez siromašnih, a još i manje bez potrebnog milosrđa. No u pitanju je gospodarski proces u kojem samo fiskalne mjere mogu biti prostor iz kojeg će se namiriti socijalne ustanove za skrb o onima koji, zbog različitih razloga i osobnih pobuda, nisu u stanju živjeti bez tuđe pomoći.

To ne može biti parola ili televizijska snimka s reportažama o napuštenim osobama koje se posjećuju da bi ih kamera prikazala gledateljima, ostavljajući dojam socijalnog obzira.

Švedskoj ne treba don Baković

Uvijek me nervirao prigodni pijetet što se javlja jednokratno u smislu poruka: briga o malim ljudima, »borba protiv siromaštva ili otvaranje besplatnih kuhinja. Pouzdano znam da je apel upućen tzv. malim i siromašnim ljudima solidariziranje s masama u kojima političari sudjeluju prigodno. Velikima se uistinu osjećaju samo oni što ne uspijevaju nigdje osim u politici koja »proizvodi« siromašne i koja se onda iskupljuje javnim milosrđem.

Poznato je da su skandinavske zemlje neka vrsta socijalnog uzora, ali je gotovo nepoznato kako se razina standarda za socijalni uzor postiže, primjerice, u Švedskoj. U Švedskoj postoji progresivni porez. Neoženjena (neudata) zaposlena osoba od svoje zarade izdvaja 40 posto poreza. Nadalje, ovisno o broju djece, smanjuje se porezna obveza prema državi. Samim tim nije im potreban don Baković s populacijskim pokretom koji se bavi uvjeravanjem umjesto da se o njemu brine država djelovanjem.

Honorarni rad gotovo i ne postoji jer su mogućnosti zarađivanja balansirane limitom preko kojeg porez raste u mjeri koja ne stimulira zarađivanje. Naime, od zarade i do 90 posto može ići u prihod državi, a ostatak u osobni godišnji prihod. Ljudi u Švedskoj i bez porezne uprave točno znaju kad im se njihov rad za »druge« više ne isplati. Drugim riječima, honorarni rad stimulira otvaranje novih radnih mjesta.

Ili liječnička pomoć ili azil za pijance

Oporezivanje luksuznih predmeta, alkohola i duhana je takvo da ljudima jedino preostaje napijanje u slobodnim carinskim zonama ili se konzumiranje alkohola pretvara u ugođaj, a ne u mogućnost što je u nas prepoznajemo nasiljem na cestama, u lokalima ili na drugim javnim mjestima.

Nitko pametan i ne pomišlja da postoji društvo bez siromašnih, a još i manje bez potrebnog milosrđa. No u pitanju je gospodarski proces u kojem samo fiskalne mjere mogu biti prostor iz kojeg će se namiriti socijalne ustanove za skrb o onima koji, zbog različitih razloga i osobnih pobuda, nisu u stanju živjeti bez tuđe pomoći.

Njihova slabo naseljena područja oni ne nazivaju nerazvijenim područjima koja su u nas dobila novo ime: »od posebne državne skrbi«, nego stvaraju strateške i gospodarske pretpostavke njihova razvoja kreditnim i drugim poticajnim uvjetima. Naravno, u prvim godinama takvi poticaji idu na teret države da bi nakon toga od naseljavanja i ustanovljenog gospodarstva u njima država imala trajne koristi od tog gospodarskog osamostaljenja.

Valja li podsjetiti na, recimo, pustopoljine što se protežu od Plitvičkih jezera do naše razvedene i siromašne obale? Nije li tužno gledati područja koja je mladež napustila da bi u potrazi za prosperitetom prodala dostojanstvo rada za urbano životarenje što giba od trgovanja na crno pa do služenja po ustanovama i kafićima.

Osobito valja naglasiti da u Švedskoj osoba koja nemoćna leži na cesti ima samo dvije mogućnosti. Jedna se odnosi na liječničku pomoć, a druga na azil za pijance. Nakon tretmana se pijancu oduzima od plaće ako je zaposlen, a ako nije, ukazuje mu se medicinska skrb.

Naravno, sve spomenute gospodarske i fiskalne mjere prati izvršna vlast učinkovitim sankcijama. U Švedskoj malo tko pokušava prevariti državu. U njoj su svi građani policajci koji kad nekoga primijete da na ulici mijenja novac, preprodaje cigarete ili alkohol. I prijavljuju ga psihijatru, a ne policiji. A komu bi drugom kad su svi građani policajci koji čuvaju ono što su izgradili i odnjegovali kao zakon u sebi, a ne na papiru.

Na sjeveru iskreno, a ne obrtničko domoljublje

Ljudi koji varaju svoju državu, misle na sjeveru Europe, ili su za liječenje ili za zatvor. Njihovo je domoljublje iskreno, a ne obrtničko, kako volim reći za one što jednu ruku drže na prsima a drugom prikrivaju neoporezovani novac. Ljudi su naprosto ponosni na ono što su sami izgradili, baš kao i ljudi što su gradili svoj vlastiti dom. Njihovo je pjevanje himne iskreno kao i njihov nacionalizam, koji je ponosan na svoje, ali bez namjere da druge nacije ugrožava, omalovažava ili vrijeđa.

Nije mi jasno zašto se naši ljudi, putujući diljem svijeta, najčešće vraćaju u domovinu, eventualno, s riječima: »Svuda je lijepo, ali doma je najljepše«! Zašto nam je doma najljepše? Zar stoga što se u nas, da opet spomenem i danas aktualnog Matoša, nitko ne može proslaviti svojim djelima, nego isključivo slikanjem sprijeda i straga ili prikazivanjem obnaženih fotografija, ulaženjem u intimu postelje, stola, doma i braka?

Gluma s nastojanjem ulaska u Europu

Naši nam problemi umanjivanjem ili prigodnim pijetetom neće postati manji, niti ćemo proglašavanjem načela jamčiti sustav od kojeg bi valjalo očekivati socijalni probitak. Vrijeme je, čini se da je posljednji trenutak, razmisliti o zemljama koje bi nam trebale biti uzor. Prenemaganje i gluma s nastojanjem ulaska u Europu nije samo pitanje suradnje s Haagom i ispunjavanje upitnika. To je niz, prije svega, fiskalnih mjera i postupaka koji doslovce potiču na dobrotu, rad i njegove vrijednosti.

Dolazak na vlast ne bi smjelo biti uskakanje u skupe automobile i odijevanje po posljednjoj modi, nego osobni primjer koji se dokazuje u resoru koji je povjerila politika, a ne prikazivanjem u svečanim ložama i u javnim kuhinjama.

Autor je publicist iz Zagreba.

Posvuda napuštene seoske škole umiru od tuge i stida

Ana Jurić-Šimunčić

Nova nadležna ministarstva trebaju hitno dobiti uvid u broj napuštenih školskih zgrada, procijeniti njihovu vrijednost i funkcionalnost i donošenjem zakona o zaštiti školskih zgrada obvezati lokalne zajednice da se brinu o njima. Lokalna zajednica može zgrade dati na korištenje u socijalne svrhe, kao osnivanje domova za ljude treće dobi ili za zbrinjavanje invalidne djece, teško retardirane djece

Prođemo li Karlovačkom županijom od Ozlja do podno Kapele u Lici, ili Kordunom do Udbine, Gorskim kotarom gotovo do mora, svugdje ćemo naći napuštene bivše seoske škole koje propadaju pod zubom vremena. Mnoge su sagrađene još u devetnaestom stoljeću i još su u dobrom stanju.

Tako u Kunićima samo dvadesetak i koji kilometar od Karlovca pokraj crkve stoji velika i čvrsta zgrada škole, te napuštena »fara« i još stotinjak praznih kuća uokolo. Nigdje nikoga.

Katastrofalna demografska slika

Ništa bolja situacija nije ni u selu Griča gdje nema nijednog učenika, ali ima lijepa stara škola. U Ribničkim Novakima u općini Ozalj gotovo nova školska zgrada propada i svakim je danom sve više prozora porazbijano. U selu Lipa, gdje je u devetnaestom stoljeću utemeljen Pedagoško-književni zbor, škola postoji još od 1854. godine i jedna je od najstarijih u žumberačkom kraju. Na obali Dobre u Stativama u općini Netretić visoka školska zgrada polako propada. U općini Brod Moravice u selima Šimatovo, Male Drage, Kocijana i Goršeti još stoje školske zgrade kojima svake zime snijeg i smrzavica odnese pokoji crijep.

Škole jednostavno propadaju na očigled Ministarstva prosvjete, županijskih prosvjetnih službi, općinskih činovnika i građana kojima više i nije stalo do njih.

Tako je i na Kordunu. U Živković Kosi lijepa nova školska zgrada bila je na meti tijekom akcije »Oluja« i još i danas su posvuda razbacane školske knjige, zemljopisne karte i učiteljski dnevnici. Ništa bolja situacija nije ni u školi u Lipju, Budačkoj Rijeci, Ribarima i Banskoj Selnici. U potonjoj školi na oglasnoj ploči još su radovi djece iz 1985. i piše »Slavimo Dan Republike« te ime i prezime učitelja koji je posljednji službovao u školi prije gotovo dvadeset godina.

Prazna sela

Poznato je da je u svim spomenutim mjestima demografska situacija katastrofalna. Brod Moravice su nakon Drugoga svjetskog rata imale oko četiri tisuće stanovnika. Danas tamo živi samo oko tisuću stanovnika, većinom staraca.

Ništa bolja situacija nije ni u općini Netretić, gdje su čitava sela potpuno prazna. Treba, međutim, reći da je u selu Mrzljaki na obali Kupe očuvana graditeljska etnografija. Potpuno su očuvane obiteljske kuće sa specifičnim hisovima u dvorištima, a to je etnografsko bogatstvo neprocjenjive vrijednosti.

U kućama se još mogu pronaći sva blaga etnografije toga kraja, a koje iz dana u dan sve više propada. Uz školske zgrade propadaju i seoske kuće iznimne vrijednosti u općini Brod Moravice, ili u Netretiću, Ribnjaku, Ozlju. (Poznato je, naime, selo Trg pokraj Ozlja, koje je čitavo neprocjenjiva etnografska zbirka).

Još bi se moglo nabrojiti stotine naših hrvatskih sela u kojima školske zgrade umiru od samoće i od nebrige zajednice. Toliko kulturnih vrijednosti iz naše etno-kulture ima u našim selima i vjerujem da bi mnogo pojedinaca bilo zainteresirano za obnovu kada bi država znala gdje što ima i gdje je koja vrijednost.

Školske zgrade bile su vlasništvo Ministarstva prosvjete koje o njima nije vodilo brigu. Kad je došlo do decentralizacije, postale su vlasništvo općina, a kada je ustrojena županija kao lokalna zajednica i samouprava, te zgrade prelaze u njezino vlasništvo. One se ne brinu o njima, ali to ne dopuštaju ni drugima

Tako se, na primjer, u dvorcu Mondekar pokraj Netretića nalazi prvi građeni silos za čuvanje zelene hrane i kuća u kojoj je prije sedamdeset godina boravio naš violinist Baloković. U Pokupju, selu blizu Ozlja, nalazi se dvorac Turk koji propada već desetljećima, a dvorac u Ribniku propada zbog neriješenog statusa. Riječju, previše je napuštenih škola i obiteljskih kuća u Hrvatskoj o kojima se nitko ne brine.

Tko je kriv? Politika!

Što učiniti

Školske zgrade bile su vlasništvo Ministarstva prosvjete koje o njima nije vodilo brigu. Kad je došlo do decentralizacije, postale su vlasništvo općina, a kada je ustrojena županija kao lokalna zajednica i samouprava, te zgrade prelaze u njezino vlasništvo. One se ne brinu o njima, ali to ne dopuštaju ni drugima.

Najbolji primjer je zgrada bivše šumarske škole u središtu Karlovca. Humanitarna udruga Dom tražila je zgradu da utemelji dom humanitaraca Karlovačke županije, vlastodržci im to nisu dali i ne znaju zašto, nego su pristali da to dodijele gimnaziji koja, dakako, nema novaca za obnovu zgrade. Ona danas propada, oko nje se skuplja besposlena mladost, razbijaju pivske boce, a tvrdi se da i dileri tamo imaju posla.

Što učiniti? Nova nadležna ministarstva trebaju hitno dobiti uvid u broj napuštenih školskih zgrada, ocijeniti njihovu vrijednost i funkcionalnost i donošenjem zakona o zaštiti školskih zgrada obvezati lokalne zajednice da se brinu o njima.

Ponuditi zgrade civilnim udrugama

Lokalna zajednica može zgrade dati na korištenje u socijalne svrhe, kao osnivanje domova za ljude treće dobi ili za zbrinjavanje invalidne djece, teško retardirane djece, ili kao što je učinio Caritas Zagrebačke nadbiskupije koji je obnovio zgradu škole u Kaljama za izletište siromašne djece i za humanitarne svrhe.

Civilnim udrugama trebalo bi ponuditi da obnove pojedine školske zgrade kao okupljalište svojih članova ili ponuditi pojedincima da za kunu koriste zgradu za neki posao.

I napuštena sela morala bi biti u interesu nove vlade osobito ona gdje propada etnološko bogatstvo kao što je to u Gorskom kotaru i u dolini rijeke Kupe. (Modruš Potok, Kunići, Rosopajnik Mrzljaki, Griča, Piščetki...) Nužno je osmisliti zakone koji bi regulirali tu materiju te podržaviti one seoske prostore koji predstavljaju etnološku vrijednost.

Školske zgrade u kojima je utihnulo školsko zvono mogu ovoj naciji još koristiti – i socijalnoj skrbi i civilnom sektoru. Ne dopustimo da umiru od tuge i stida. Nisu zaslužile, jer ih se često gradilo od doprinosa siromašnih seljaka. Učinimo nešto da ne propadnu! Kako reče načelnik općine Brod Moravice Dragutin Crnković: »Osmislili bismo funkciju naših napuštenih škola kad bi nam to omogućio zakonodavac i županijske vlasti!« Dakle, na potezu je Vlada!

Autorica je profesorica defektologije, vlasnica je tvrtke »Dijak« za dnevno učenje djece svih uzrasta u Karlovcu.